

URI FERENC

Egy csúrogi asszony élettörténete

12.

Amikor kitört a második világháború, akkor kezdett Péter első polgáriba járni. Az apja úgy akarta, hogy a negyedik elemi befejeztével az ácsszakmát tanulja ki. Mariska pedig azért harcolt, hogy a fiát a polgári iskolába írathassa, mert titkos vágya volt mindig, hogy Péter elvégezze a tanítóképzőt, és tanító legyen. Tudnunk kell, hogy Újvidéken a négy elemi után nem lehetett magyarul tanulni.

Amikor a Kis-Limánon építették a báni palotát, Mátyás is ott dolgozott szakmájában. Még a harmincas évek közepén egyszer Mariska a kislíával ebédet vitt neki. Szokatlan volt, hogy mind a hárman elbújtak a téglarakások közé, mert szegyeittek a szegényes ebédet, mert csak egyszerű krumpliceles volt két szelet kenyérral. Többre nem tellett. Sajnálatos, de való igaz, hogy a hófehér brači márványlapokkal borított méregdrága állami palotát éhgyomorral építették a munkások.

1940 májusában a Darányi-telep legnagyobb részét előntötte a megáradt Duna. A Bácska utcai ház összedőlt, maga alá temetve azt a nagy sárgára festett szekrényt is. Ekkor már egészen biztos volt, hogy Péternek soha nem lesz testvére. A Duna áradata a kis szegénységüket is elvitte. Ezután Mátyás családjának még nehezebb lett az élete. Mivel ekkor az iskolában a tanítás szünetelt, Péter elutazott Csúrogra a nagyanyjához.

IX. AZ ÚJABB HÁBORÚ KÜSZÖBÉN

Csúrogon is megtörtént a hatalomváltás. 1941. április 13-án vonultak be a magyar hadsereg egységei. Amikor a sereg a nagyskolához ért, az iskola padlásáról löni kezdtek a katonákra. A falu központjában mindenki menekült. A nemzetőrök a padláson hamarosan elfogták az ellenállókat, elszedték a fegyvereiket.

Húsvét napján, igaz kétórás késéssel, Dupp Bálint plébános megtartotta a nagymisét. Búgott az orgona, és zenéjébe latin papi imádságok vegyültek.

Ezek után a faluban igen feszült volt a helyzet. Dupp Bálint katolikus plébánost a magyar katonai hatóságok letartóztatták, mert a templomban azt prédikálta, hogy nem ilyen magyar hadsereget képzelt el. Úgy látszik, besúgó működött közre, mert a plébánost törvényszék elé állították, és fél éves börtönbüntetésre ítélték. A szerb papot még bevonuláskor kivégezték a magyar katonai hatóságok. Valaki fegyvert dobott az udvarában levő hengeres kútba, s azt később megtalálták, ezért nyilvánosan kivégezték. Így kezdődött a tragédia Csúrogon.

Szeptemberben Csúrogon szerepelt a budapesti Ferencváros (visszatérőben volt az újvidéki bajnoki mérkőzésről), és 12:1-re győzött a helybeliek ellen. Ekkor elvitték Tass Károlyt Pestre, mert megretszelt nekik a fiatal csúrogi csatár.

Dupp Bálint októberben felszabadulási körmenetet rendezett a falu központjában. Ez volt később a legnagyobb bűne a háború végén.

Az 1942 januári csúrogi razzíát az váltotta ki, hogy a Nagyrétenben, a kukoricásban megbúvó partizánok orvtámadást intéztek egy magyar csendőrzárőr ellen. Bellai Mária elbeszélése szerint a magyar hatóságok neki is elrendelték, hogy fogatos kocsjával jelenjen meg a község háza előtt. Onnan pedig a főutcai magtárházba irányították. Éjjel – úgy tizenegy óra lehetett – a kocsjára véres hullákat dobáltak, a Tiszára kellett vinnie őket, télvíz idején. Bellai Máriának mesélte egy magyar katona, aki részt vett a kivégzésekben, hogyan mentett meg egy kékszemű, tízéves szerb fiúcskát. Előtte állt a gyerek, a félelemtől megroskadva, a

katonának pedig nem volt ereje megölni. Gyorsan kinyitotta a magtár egyik kis ablakát, és kilökte az udvarra. (Később kitudódott, hogy a kislíú Danilo Kekić partizánparancsnok unokaöccse volt, és még ma is él.)

1942 karácsony estéjén nem jöttek a szerb szomszédok Anna ablaka alá karácsonyt köszönteni.

Az is negyvenkettőben történt, hogy a húszéves Lajos anyja elé állt, és kijelentette, hogy meg akar nőszülni. Talált egy nagyon szép, rendes leányt. Úgy gondolta, a házban van elég hely, hogy odavigye az asszonynak valót. Amikor Anna megkérdezte, hogy ki az a leány, ismeri-e, Lajos lehajtotta a fejét, és nem szólt semmit. Anna később tudta meg, hogy kiről van szó: a szomszéd utcában lakó szerb leányról. A családja nagyon szegényen élt, heten voltak gyerekek a családban. Októberben Lajos elment katonának, és a házasságból nem lett semmi.

Péter, az unoka, ebben az időben nagyon sokat tartózkodott Csúrogon. Minden este lefekvés előtt imádkoztak. Valahogy kívántak imádkozni, azt remélték, hogy azzal enyhítenek sorsukon.

1940-től kezdve állandóan ki voltak téve a sors csapásainak: árvíz, háború, bombázás, nincstelenség, öldöklés.

Lajos hamarosan, 1943 tavaszán kikerült a keleti hadszíntérre. Minden hónapban írt egy halványzöld tábori lapot. A lap alján pontokkal jelölte meg a hadszíntér intenzitását. Ha három pontot írt, akkor már nagyon rossz volt a helyzet, minden elveszett, megkezdődött a végtelen visszavonulás a keleti frontról. Az év végén Lajos megsebesült, három hónapig feküdt a tábori kórházban, majd 1944 elején hazaengedték.

Lajos, amióta megjárta a hadszínteret, nagyon megváltozott. Különösen a lelkivilága. Kilenc hónapot töltött a vérzivatarban, a sebesüléséig. Csökkent a fizikai ereje, többé nem végezhetett nehéz testi munkát. Elvesztette fiatalos optimizmusát. Félénk, számítható és minden életcél nélküli életet élt. Sokszor elkapta az apátia, a búskomorság hatalmasodott el rajta. Az utóbbi időben csak ezt énekelte, dúdolta: „Hová viszi az őszi szél azt a sok-sok felleget, / Hová sodorja a szél az elsárgult levelet. Mikor én már nem leszek.”

Anna levelet kapott Erdélyből István bátyjától, aki beszámolt az életkörülményeiről. A családja átköltözött Brassóból a szomszédos Sepsiszentgyörgyre. Ott a Csiki utcában vettek egy családi házat. Három gyermekük született, Katalin volt a legidősebb, azután Béla és Attila következett. Málnásfürdőn nyaralót vásároltak, és az év legnagyobb részét ott töltötték Lujzával, a feleségével. Nagyon vágott haza a Tiszavidékre, ahonnan még 1915-ben elment.

Az angolszászok szakadatlanul bombázták Újvidéket. Nem kímélték a Darányi-telepet sem, jutott oda is a romboló bombákból. A lakosság fél éjszakákat töltött a pincékben vagy a hátsó kertekben ásott óvóhelyeken. Péter, Anna unokája, 1944 nyarán már telve volt boldogság utáni vággyal és reménnyel. Kívánta, hogy már vége legyen a kíméletlen háborúnak, mert az újságok megírták, hogy az orosz hadsereg már átkelt a Kárpátokon. Úgy gondolta, hogy azok néhány hónap alatt megérkeznek. A városban a légiriadók mindennaposak voltak. Ha elment az iskolába, délelőttönként többet tartózkodtak a pincében, mint a tanteremben. 1944 márciusában a város megszállás alá került. A középiskolásokat munkaszolgálatra vitték, Zombor mellett építették a németeknek a repülőteret. Péter ekkor fejezte be az első évet a tanítóképzőn.

Folytatjuk